

István deákra, hogy se concivis, se senki, nem tudja, honnan jött s hova megyen, itt lakik városunkban, soha semmit nem szolgálván, se senki szolgája, más emberek véres veritékéből eluzsoráskodva más emberek pénzével, oly hallhatatlan (így) uzsorákat vévén a mi embereinken, hogy istennek is ellene vagyon s e mellett Rákosnéval, kinél lakik, dorbézol sok hasonló társával éjjel-nappal, sőt conciviseink is hozzá szoktak.

Rákosnét a bíró uram fogassa meg, az ifjú legényt intsék meg, hogy a szállás és a mivel vádolják, ezek nélkül legyen el, gond leszen rá és többé nem intik.

Meg is vizsgálják a dolgot. Az egyik tanú vallja, hogy Rákosné is uzsoráskodott, 100 frt ára marhát adott neki zálogba 20 frtéért. A 20 frtot megadta s a fölött 5 frt. 24 uzsorát, a holmik közül egy pártát övet 1 év óta nem kapott vissza. Mások is mondják, hogy a zálogtárgyakat nem akarta visszaadni, hogy urát kizárta a lakásból s a deákkal mulatott, máskor mással s kerítő is volt.

Decz 12-ikén Rákosnét és Szakmáry Istvánt fejvesztésre ítélik.

Kegyes alapítványokat pénzüntézetek hiányában a város kezébe is szokták elhelyezni, kamat fizetési kötelezettséggel: 1694. április 22-ikén terjesztik a tanács elé, hogy méltóságos gróf Barkóczy Ferencz offerált a városnak 12 száz magyar frtot, mely kegyes alapítványúl fog tartatni a város kezénél örökösön, csak az egy interestet az barátok számára adják meg.

1700. jan. 4-ikén pedig azt tárgyalják, hogy Capranyi Domokos 600 frtja után a város a 6 perczentet ökegyelme ájtatos szándéka szerint mindaddig fizetni tartozik a pater franciskánusoknak, míg meg nem adja.

KEREKES György.

ADATOK BETHLEN PÉTER KÜLFÖLDI ISKOLÁZTATÁSÁHOZ.

A *Századok* f. é. 441—46. ll. jelzett czím alatt közölt dolgozatomhoz — tárgyi és személyi vonatkozásainál fogva — becses adalékul tekinthető az alábbi instructio, melyet Bethlen Gábor a külföldi egyetemekre készülő ifjú Bethlen Péter nevelőjének, *Tótvárad*i Kornis Mihálynak adott. Az utasítás azonban, melyet ifj. *Biás István* levéltárnok t. barátom talált meg a gr. Teleki nemzetség marosvásárhelyi levéltárában és onnan szíves volt számomra lemásolni, — hibás dátummal van ellátva. Keletkezésének ideje ugyanis kétségkívül 1625 első néhány hónapja, vagy legfeljebb 1624 vége, mert Bethlen Péter 1625 márcziusában indúlt el Gyulafehérvárról. Viszont nem tehető

fel, hogy Bethlen Pétert már 1619-ben, tehát alig 8—9 éves korában akarták külföldre küldeni s így az eredeti utasításban olvasható 1619-es évjelzést másolási hibának tartom.

I. *Instructio*

pro Germanica expeditione *Michaeli Kornys* ab illustrissimo domino Gabriele Bethlen dei gratia principe Transilvaniae etc. praescripta 12. Martij. Anni 1619. Varadini.

1. Mindeneknek előtte erre legyen szorgalmatos gondgya, hogy az gyermeket estve imádság nélkül le ne hadgya fekünni, reggel ismét annélkül egyéb dolgához ne hadgya fogni.

2. Az hitván személyektől oltalmazni mindeneknek előtte igyekezzék ugy a mint az maga szeme fényét, sőt annak alkalmatosságától is, a szerint.

3. Mi hozzánk minden helyeken való járásokban és lakásokban tisztességes jó emlékezetivel az üdönök és az személyeknek kívánsága szerint hűségét megtartsa, az gyermeket is méltó becsülettel mint urat illesse és az után a mestereknek méltó és illendő becsületeket megadván, minden hasznos, tisztességes és üdvességes hazánknak, mi nekünk és a gyermekeknek hasznára nézendő dolgokban, nekik engedelmes legyen.

4. Az gyümölcsöknek is ételétől igen oltalmazza őket.

5. Hogy az peregrinatiookban városokban és mezőkben való járásokban, épületeknek és minden látásra méltó dolgoknak megtudakozásában, az mesterek hire nélkül és jelenlétek nélkül, az holott kívántatik, tudatlanul ne hordozza.

6. Hogy specialiter papista városban mesterek hire és akarata nélkül, templomokat, collegiumokat temerario ne látogasson, paterekkel insidioso és titkon ne tractáljon, ne is jelengesse kikkel jár és micsoda vallásu emberekkel.

7. Az tanulásnak óráin és napjain az gyermeket beszéddel házában ne tartsa, utcán hol széllel haszontalan helyeken ne sétáltassa, hanem magát megbecsülvén, maga viselésével az gyermekeknek mindenben jó példát igyekezik adni minden szép intó beszédivel, hogy idejét s nekünk ilven nagy kegyelmességünkéből való költségünket, haszontalanul ne kellessék elkölteni, mely neki holtig való gyalázatjára esnék haza jüveteli után is.

8. Minthogy néha rut comediák és spectaculumok szoktak lenni, azoknak nézésétől is oltalmazza.

9. Az aérnek és étkeknek változása holott meg léssen, quod satis est engedgyen az gyermeknek alunni.

10. Étél előtt és vacsora után is, nyárban egy-egy keveset hadgyon az gyermeknek mulatni.

11. Mivel minden holnapoknak az kezdetin a mint értjük igen szép gratiarum actiones solenniter szoktanak lenni, arra mindenkor felvigye, hogy az gyermek az isteni félelmet, inkább inkább imbibálja.

12. Az fejedelem udvarában is minden héten egyezer egyczer, ugy mint vasárnapokon felvigye, de mindenkor az praeceptoroknak jelen lételevel.

13. Holott fogják sok iffiak magokat melléje adni és ha ebédre vagy vacsorára affélék elhunnák is, de a consortio pravorum, igyekezzék mint életét oltalmazni.

14. Mind az utban s mind ott fenn, ágyára ugy viseljen gondot, hogy valami rossz nyavalyabeli embernek ágyában ne találják fektetni.

15. Az gyermekkel se maga, se egyebeket magyarul beszélni ne hadgyon, hanem deákul és ha az nimet nyelvben bele kaphatna, nimetül.

G. Bethlen, m. p.* Ettől kezdve B. G. sajátkezű írása.

Ha ez mi neki adott instructiónk szerént fog szolgálni, Isten meghozván s addig meg nem halunk, mi is kegyelmességünket mutatjuk hozzája, valami jószágocskával meglátogatjuk, ha pedig mi meghalunk Bethlen István adgyon hunyadi jószágból négy vagy öt ház jobbágyot neki, s az városban egy házat csináltasson és abban nemesítse is meg, m. p.

(P. H.)

Kivül, XVIII. évsz. írással: Bethlen Gábor instructiója Kornysis Mihálynak, mikor Bethlen Péterrel elküldette peregrinatioira.

(Eredetije a széki gróf Teleki-nemzetség maros-vásárhelyi levéltárában ; gróf Földvári-osztály : 1619. évi oklevelek.)

DR. LUKINICH IMRE.